

ΨΥΧΟΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΓΟΝΕΩΝ ΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΤΡΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Δ. Ζλατάνος

Κοινωνικός Λειτουργός - Ψυχοθεραπευτής

Μ. Χριστοφορίδου

Κοινωνική Λειτουργός

Χ. Ρογκότης

Νευροχειρουργός Ψυχίατρος - Διευθυντής Ε.Σ.Υ.

Διευθυντής Τμήματος Αποκατάστασης Εξαρτημένων

Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Το τμήμα αποκατάστασης εξαρτημένων του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης, λειτουργεί από τον Νοέμβριο του 1992 με δύο δομές: Πολυδύναμο Συμβουλευτικό Σταθμό και Θεραπευτική Κοινότητα. Παράλληλα με το θεραπευτικό έργο που επιτελείται για την φροντίδα και αποκατάσταση των χρηστών τοξικών ουσιών, υπάρχει μέριμνα για τη φροντίδα των οικογενειών τους. Για το σκοπό αυτό, λειτουργούν ομάδες γονέων-συγγενών των χρηστών, με συναντήσεις μία φορά την εβδομάδα στο χώρο του Συμβουλευτικού Σταθμού του τμήματός μας. Στο χρονικό διάστημα Ιανουάριος 1993 - Ιανουάριος 1996 συμμετείχαν στις εν λόγω συναντήσεις 120 γονείς-συγγενείς.

Τον Οκτώβριο 1995 οργανώθηκαν σε Σύλλογο με την επωνυμία “Σύλλογος Γονέων-Κηδεμόνων και Φίλων του Τμήματος Αποκατάστασης Εξαρτημένων Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης”.

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται στη συμβολή της συγκεκριμένης δραστηριότητας, στη συνολική θεραπευτική προσπάθεια, τα επιτεύγματα, τις δυσχέρειες και τα προβλήματα που προέκυψαν. Τέλος γίνεται αναφορά στους στόχους και τον προγραμματισμό του συλλόγου γονέων.

Εισαγωγή

Το τμήμα αποκατάστασης εξαρτημένων του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης, λειτουργεί από το Νοέμβριο του 1992, με δύο δομές. Πολυδύναμο Συμβουλευτικό Σταθμό και Θεραπευτική Κοινότητα.

Παράλληλα με την φροντίδα που παρέχεται στο εξαρτημένο από ουσίες άτομο, υπάρχει μέριμνα και για τα μέλη των οικογενειών των χρηστών.

Η παρούσα εργασία, αφορά αυτήν ακριβώς την δραστηριότητα, της φροντίδας της οικογένειας του χρήστη, σε χρόνο παράλληλο, με τη προσπάθεια που γίνεται για την επιτυχή ψυχολογική απεξάρτηση του εξαρτημένου ατόμου.

Ίσως ρωτήσει κάποιος, γιατί δεν θεραπεύουμε απλά τον χρήστη, για να εξαλείψουμε το πρόβλημα στην πηγή του.

Ο Klimenko συνόψισε τη θέση λέγοντας ότι: “Τώρα έχουμε αρκετές αποδείξεις, ότι οι διαταραχές της οικογένειας, έχουν σημαντική επίδραση στη ζωή του χρήστη”.

Ο Dell Ortho δήλωσε ότι: “Η οικογένεια είναι σημαντική για την ανάπτυξη του προβλήματος και ως εκ τούτου, σημαντική για την αντιμετώπισή του”.

Πιστεύει επίσης, ότι δουλεύοντας με την οικογένεια, συντομεύσεις την επάνοδο του χρήστη στην οικογένεια.

Τέλος ο Huberty με θαυμαστό τρόπο διατύπωσε: “Αν δεν είσαι ένα μέρος της λύσης, τότε είσαι ένα μέρος του προβλήματος”.

Υλικό - Μέθοδος

Υλικό της μελέτης αποτέλεσαν οι γονείς των εξαρτημένων, που προσήλθαν στην υπηρεσία μας εθελοντικά.

Από τον Ιανουάριο 1993, άρχισαν να λειτουργούν ομάδες γονέων-συγγενών, στον Συμβουλευτικό Σταθμό του τμήματός μας, με συναντήσεις μία φορά την εβδομάδα και συντονιστές δύο κοινωνικούς λειτουργούς.

Στα τρία χρόνια λειτουργίας των ομάδων γονέων, από τον Ιανουάριο 1993, μέχρι τον Ιανουάριο 1996, συμμετείχαν στην εν λόγω δραστηριότητα, 120 γονείς, συγγενείς και σύντροφοι εξαρτημένων από ουσίες ατόμων.

Οι στόχοι που ετέθησαν μέσω της ομαδικής ψυχοεκπαιδευτικής προσέγγισης ήταν οι εξής:

- α) Διευκόλυνση της κατανόησης του προβλήματος, σχετικά με τις ουσίες, την χρήση, την κατάχρηση και την εξάρτηση.
- β) Η ενθάρρυνση της οικογένειας, να αναγνωρίσει και να περιγράψει, τα προβλήματα που προέκυψαν από την εξάρτηση του μέλους της.

- γ) Να αποκαλυφθούν και να διορθωθούν οι παρανοήσεις, σχετικά με τα αίτια και τις ευθύνες της εξάρτησης.
- δ) Να μεταδοθούν γνώσεις στην οικογένεια σχετικά με το πρόβλημα, για τη θεραπεία και τις πιθανές υποτροπές, καθώς και την επανένταξη και επαγγελματική αποκατάσταση.
- ε) Να μειωθούν οι μη ρεαλιστικές προσδοκίες, για πλήρη θεραπεία σε μικρό χρονικό διάστημα, και επάνοδο στο προηγούμενο της χρήσης επίπεδο λειτουργικότητας.
- στ) Να επιτευχθεί η συνεργασία της οικογένειας με το εξαρτημένο μέλος και με το προσωπικό της υπηρεσίας, για την επιτυχία της κοινής θεραπευτικής προσπάθειας.
- ζ) Να τεθεί η βάση συνεργασίας, για τις ακόλουθες παρεμβάσεις στην οικογένεια του χρήστη.
- η) Να επιτευχθεί η αυτο-αντιμετώπιση, να βοηθηθεί δηλαδή η οικογένεια, να αποκτήσει ενεργητικά το ρόλο της αντιμετώπισης του προβλήματος, καθώς και μελλοντικές υποτροπές.

Αποτελέσματα

Στη χρονική περίοδο από την έναρξη της λειτουργίας, της παραπάνω δραστηριότητας, συμμετείχαν στις ομάδες, μέλη 120 οικογενειών εξαρτημένων. Η σχέση μεταξύ της πορείας των εξαρτημένων μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης, με την συμμετοχή των οικογενειών τους, στις ομάδες γονέων, αποδεικνύεται ότι είναι σημαντική.

Σε προηγούμενες μελέτες προερχόμενες από τον ίδιο χώρο είχαμε τα εξής αποτελέσματα: χρήστες που ολοκλήρωσαν το πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης, παρέμειναν για μεγάλο χρονικό διάστημα καθαροί ουσιών, σε ποσοστό περίπου 70%, των οποίων οι γονείς είχαν ενεργή συμμετοχή, στις ομάδες γονέων. (Ζλατάνος & συν. 1993, 1994).

Επί πλέον, μέλη του θεραπευτικού προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης που εγκατέλειψαν το πρόγραμμα πριν την ολοκλήρωσή του, έκαναν μία εκ νέου προσπάθεια, συντομότερα χρονικά, από μέλη που εγκατέλειψαν το πρόγραμμα και οι γονείς τους, δεν είχαν ενεργή συμμετοχή στις ομάδες.

Στην παρούσα μελέτη, μετά από τρία χρόνια λειτουργίας των ομάδων γονέων, τα ποσοστά, σχετικά με την ολοκλήρωση του προγράμματος ψυχολογικής απεξάρτησης, των υποτροπών και της επανόδου για μία εκ νέου προσπάθεια ψυχολογικής απεξάρτησης, είναι παρόμοια με τις προηγούμενες προκαταρκτικές έρευνες, και συντριπτικά υπέρ αυτών που οι οικογένειές τους συμμετείχαν ενεργά, στις ομαδικές θεραπευτικές δραστηριότητες.

Τον Οκτώβριο του 1995, οι γονείς και συγγενείς των εξαρτημένων, που συμμετείχαν στις ομάδες, συγκροτήθηκαν σε σύλλογο με την επωνυμία: “Σύλλογος Γονέων, Κηδεμόνων και Φίλων του τμήματος Αποκατάστασης Εξαρτημένων του Ψυχιατρικού Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης”.

Η σύσταση του συλλόγου προέκυψε σαν ανάγκη για μεγαλύτερη ενεργοποίηση των οικογενειών για την αντιμετώπιση του προβλήματος της εξάρτησης των παιδιών τους.

Στους τέσσερις πρώτους μήνες ζωής του συλλόγου γονέων έχουν πραγματοποιηθεί οι εξής δραστηριότητες:

α) Εξασφάλιση οικήματος από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, σαν χώρος γραφείων του συλλόγου.

β) Επαφές του συλλόγου με υπηρεσίες και φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς για τη δημοσιοποίηση της ύπαρξής του, καθώς και για τη μελλοντική συνεργασία τους.

γ) Συνεργασία του συλλόγου με την διαδημοτική επιχείρηση “Ηράκλειπος”, στην οποία συμμετέχουν Δήμοι της Δυτικής Θεσσαλονίκης, με σκοπό την απορρόφηση πρώην χρηστών, που έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα ψυχολογικής απεξάρτησης του τμήματός μας και βρίσκονται στη φάση της κοινωνικής επανένταξης και επαγγελματικής αποκατάστασης. “Απασχόληση YOUTHSTART”.

δ) Συνεργασία με διάφορους φορείς της Θεσσαλονίκης για κατάρτιση και εφαρμογή προγραμμάτων, για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών ουσιών.

ε) Άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού για την οικονομική ενίσχυση του συλλόγου από δωρεές ιδιωτών ή άλλων συλλόγων και σωματείων, με σκοπό την οικονομική υποστήριξη απόρων οικογενειών πρώην χρηστών, ή την ενίσχυση, πρώην χρηστών στο στάδιο της κοινωνικής επανένταξης, ελλείψει οικογενειακού περιβάλλοντος.

στ) Συμπαράσταση του συλλόγου των πρώην χρηστών στα δικαστήρια ή για διάφορες δικαστικές εκκρεμότητες.

Μελλοντικά σχέδια του συλλόγου γονέων αποτελούν τα εξής:

α) Εγκατάσταση τηλεφωνικής γραμμής SOS στα γραφεία του συλλόγου για ενημέρωση και στήριξη γονέων χρηστών ουσιών που βρίσκονται μέσα στο πρόβλημα και παραπομπή σε αντίστοιχη υπηρεσία.

β) Συνεργασία με συλλόγους γονέων και κηδεμόνων των σχολείων της Θεσσαλονίκης για συζήτηση και ενημέρωση για τα ναρκωτικά, στα πλαίσια της Πρωτογενούς Πρόληψης.

γ) Επαφές και συνεργασία με αντίστοιχους συλλόγους του εσωτερικού και εξωτερικού για ανταλλαγή επισκέψεων και εμπειριών, καθώς και ένταξη των δραστηριοτήτων αυτών σε προγράμματα της Ε.Ο.Κ.

δ) Δημιουργία επαφών και σχέσεων αλληλεγγύης με άλλους συλλόγους ή ομάδες ατόμων κοινωνικού αποκλεισμού.

ε) Απώτερος στόχος και επιδίωξη των ομάδων γονέων και του συλλόγου γενικότερα η δράση και λειτουργία Ομάδων Αυτοβοήθειας από τους ίδιους τους γονείς και συγγενείς που συμμετέχουν σήμερα στις ομάδες γονέων.

Συμπεράσματα - Συζητήσεις

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η παράλληλη εργασία με τα μέλη της οικογένειας του χρήστη

σε μία ομαδική διαδικασία μπορεί να λειτουργήσει:

- α) Στην γνώση και επεξεργασία του προβλήματος από την οικογένεια.
- β) Τη συναισθηματική εκφόρτιση.
- γ) Τη μείωση της αίσθησης της μοναδικότητας του προβλήματος.
- δ) Την αλλαγή του κώδικα επικοινωνίας στην οικογένεια.
- ε) Την προετοιμασία υποδοχής του ατόμου από το θεραπευτικό πρόγραμμα στην οικογένεια.

Από τη δική μας εμπειρία και πολλών άλλων είναι πλέον φανερό ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, η οικογένεια εμπλέκεται στη διατήρηση της εξαρτητικής συμπεριφοράς. Από την άλλη μεριά, η οικογένεια μπορεί να έχει θετική επιρροή.

Ο Levy βρήκε, σε μια πενταετή μεταθεραπευτική παρακολούθηση τοξικομανών, ότι τα άτομα που επιτυχώς ξεπέρασαν την εξάρτηση είχαν την συμπαράσταση της οικογένειας.

Η δημιουργία του συλλόγου γονέων έρχεται σαν μία βασική ανάγκη για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος πολύπλοκου και πολυπαραγοντικού που επιβάλλει την σοβαρή αντιμετώπισή του σε όλα τα επίπεδα, αποφεύγοντας την υπεραπλουστευτική λογική της διαχείρισης του προβλήματος που οδηγεί αναπόφευκτα σε διοικητικού τύπου προτάσεις.

Ο εξαρτημένος από ουσίες νέος είναι αποκλεισμένος κοινωνικά. Ο μύθος της ουσίας, ο φόβος, η προκατάληψη, ο κοινωνικός στιγματισμός, η περιθωριοποίηση συνυφαίνονται και τροφοδοτούν την άρνηση του κοινωνικού σώματος να αποδεχθεί στους κόλπους του και να ενσωματώσει όσους κατάφεραν να βγούν από τον λαβύρινθο.

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο, έρχεται αρωγός με τη συνεισφορά του ο σύλλογος γονέων των εξαρτημένων, για να ενημερώσει την κοινότητα, να αποδείξει ότι οι τοξικομανείς δεν προέρχονται από μία ιδιαίτερη κατηγορία οικογενειών, αλλά από την οικογένεια που κατοικεί δίπλα μας, να διασφαλίσει θέσεις εργασίας για τους απεξαρτημένους, οικονομική και ηθική συμπαράσταση στις οικογένειες αυτών που βρίσκονται ακόμη στο πρόβλημα και γενικότερα να καλύψει ορισμένα από τα κενά των υπηρεσιών που ασχολούνται με το αντικείμενο της τοξικοεξάρτησης.

Τέλος, ο σύλλογος γονέων μπορεί να προτείνει, να απαιτήσει και να διαμορφώσει τις αποφάσεις κοινωνικής πολιτικής, σχετικά με προγράμματα που αφορούν την Πρωτογενή, Δευτερογενή και Τριτογενή Πρόληψη στην Εξάρτηση από ουσίες.

Επίλογος

Η εμπειρία μας από τα 3,5 περίπου χρόνια λειτουργίας του τμήματος αποκατάστασης εξαρτημένων του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Θεσσαλονίκης, δείχνει ότι η παράλληλη εργασία με την οικογένεια του χρήστη, καθώς και η μέριμνα για την επαγγελματική του εκπαίδευση και αποκατάσταση και την κοινωνική επανέ-

νταξη συντελούν σημαντικά στην προσπάθεια της επιτυχούς ψυχολογικής απεξάρτησης και συμβάλλουν στη συνολική θεραπευτική προσπάθεια.

Βιβλιογραφία

1. A. Klimenko, *Multifamily Therapy in the Rehabilitation of Drug Addicts*, Perspectives in Psychiatric Care 6, pp. 220-223, 1968.
2. A. E. Dell Ortho, *The Role and Resources of the Family, during the Drug Rehabilitation Process*. Presented at APGA Convention, New Orleans, April 10, 1974.
3. D. J. Huberty, *Treating the Adolescent Drug Abuser: A Family Affair*, Contemporary Drug Problems, 4, pp., 179-194, 1975.
4. Δ. Ζλατάνος, Μ. Χριστοφορίδου, “Η Συνεργασία με την Οικογένεια του Χρήστη και η Εργασιακή Απασχόληση σαν Συντελεστές στη Διαδικασία Απεξάρτησης”. Ανακοίνωση στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μελέτης Εξαρτησιογόνων Ουσιών. Θεσσαλονίκη 25-29 Μαΐου 1995.